

## פתח דבר

תאונות הדרכים הן מכה קשה שעמה מתמודדת החברה בישראל והן גובות מחיר דמים כבד. בכל שנה מתרחשות בישראל עשרות אלפי תאונות דרכים, שבהן נהרגים מאות בני אדם ואלפים נפצעים, והן מותירות אלפי משפחות להתמודד עם תוצאותיהן הקשות. בנוסף הן גם גורמות לנזק כלכלי כבד של מיליארדי שקלים למשק הישראלי.

בשנים האחרונות קבע המשרד לביטחון הפנים בין מטרותיו העיקריות את המלחמה בתאונות הדרכים ואת צמצום הקטל בכבישים, בין השאר באמצעות פריסת מערך מצלמות אלקטרוניות אוטומטיות, שאמור להוות "מכפיל כוח" במאבק בקטל בדרכים. זאת לאחר שכבר בשנת 2005 אישרה הממשלה הקמת מערך של 300 מצלמות תנועה דיגיטליות. מערך המצלמות החל לפעול במרץ 2012, ומטרותיו הראשיות הן הגברת הבטיחות בדרכים, הפחתת מספר ההרוגים ושיפור תרבות הנהיגה על ידי הגברת ההרתעה.

נמצא, כי בשנות הפעלת מערך המצלמות הועלה סף האכיפה במצלמות באופן בלתי סביר, במטרה לבלום הצטברות של כתבי אישום רבים מאוד שלא נקבע להם מועד למשפט. עקב כך, רבות מן המצלמות לא פעלו אלא כשכלי רכב נסעו במהירות הגבוהה פי שניים ויותר מן המהירות המותרת. דרך פעולה זו של המשטרה הביאה לידי כך שחלק ניכר מהמצלמות לא מילאו את ייעודן. דוחות התעבורה שכבר הופקו על סמך מערך המצלמות טופלו באופן בלתי יעיל. כתוצאה מכך חלק מעברות התעבורה החמורות שתועדו במצלמות לא טופלו כנדרש והן נמחקו כלא היו. כמו כן, נפסל מספר רב של עברות תנועה שתועדו - כרבע מכלל האירועים שצולמו.

בתחום אכיפת חוקי התעבורה בכלל (לא רק באמצעות מערך המצלמות) נמצא, כי רבבות כתבי אישום נמחקו בשנים האחרונות מחמת התיישנות. מחיקת כתבי האישום נבעה בעיקר מהצטברות של אלפי כתבי אישום בכל שנה בלא שנקבעו עבורם מועדי משפט, וזאת בשל הקצאה חסרה ולא יעילה של מועדי המשפט. המידע שנצבר ממערך המצלמות לא נוצל כראוי לשם איתור עברייני תנועה מועדים וטיפול מתאים בהם; ואף לא לשם החמרה עם עבריינים כאלה בעת

קביעת רף הענישה. כתוצאה מכך נפגעה גם השוויוניות באכיפת החוק, דווקא כלפי העבריינים הקשים יותר.

חמור במיוחד היה הטיפול הלקוי של המשטרה בעברות תעבורה של נהגי כלי רכב משטרתיים שתועדו במצלמות האלקטרוניות. עד פברואר 2015 לא הושלם הטיפול בכ-53% מהדוחות שניתנו לכלי רכב משטרתיים, מחציתם ויותר מן השנים 2012-2013. מאחר שבאורח שיטתי לא שויכו דוחות התעבורה ליחידות, נאלצה המשטרה נאלצה למחוק מאות רבות של עברות תעבורה מחמת התיישנות. במחוז מרכז, למשל, נהג הקצין המחוזי להחזיר את הדוחות ליחידת המצלמות, שם הם נותרו ללא טיפול ורבים מהם התיישנו ונמחקו. במחוז ירושלים בוטלו דוחות וכתבי אישום מחוסר ראיות ומחוסר עניין לציבור, בניגוד לנוהלי המשטרה.

חמורה עוד יותר הייתה דרך הטיפול בדוחות שניתנו לשוטרים בדרגות ניצב משנה ומעלה, שהמוסמך להחליט בעניינם הוא ראש אגף התנועה או המפקח"ל. קצינים בדרגות בכירות אלה, שקיבלו דוחות וכתבי אישום בגין מהירות מופרזת, דיווחו כי הדוחות נרשמו להם בעת השתתפותם בפעילות מבצעית, ולכן בוטלו רוב הדוחות וכתבי האישום לקצינים אלה. אולם בביקורת נמצא שלא היה אפשר לקשור את האירועים המבצעיים שצינו הקצינים לנסיבות שבהן תועדו נוהגים במהירות מופרזת. דרך התנהלות זו נוגדת את כללי המינהל התקין ואינה תואמת את המצופה מגוף ציבורי המופקד על אכיפת החוק.

גם לגבי הטיפול בדוחות תנועה של כלי רכב של שב"ס (שירות בתי הסוהר) נמצאו ליקויים. כלי רכב אלה רשומים במשרד התחבורה על שם משטרת ישראל, והמשטרה מעבירה את הדוחות לשב"ס לשם קבלת פרטי הנהגים. אולם הטיפול בדוחות רבים טרם הסתיים מאחר ששב"ס סירב להעביר למשטרה את פרטי הנהגים - סירוב שאינו מתיישב עם כללי מינהל תקין - ובכך גרם להתיישנות חלק גדול מן הדוחות ולביטולם.

לסיכום, הדוח מצביע על כשל מערכתי שמנע הפעלה מיטבית של מערך המצלמות, שהושקעו בו משאבים ניכרים; והוא מעלה כשלים מהותיים וערכיים בטיפול המשטרה בדוחות ובכתבי אישום שנרשמו לשוטרים ולקציני משטרה בכירים, הפוגעים הלכה למעשה באמון הציבור במשטרה. על מנת שמדיניות הממשלה בתחום אכיפת דיני התעבורה תמומש באופן המיטבי, נדרש לבחון את

הפעלת הפרויקט עד כה ולהפיק לקחים בדבר יעילותו והשגת מטרותיו, ולהביא לתיקון מכלול הליקויים שהועלו בדוח זה. אם לא יימצא מענה לכשלים המערכתיים שהועלו בדוח ראוי להביא את הנושא לדיון בממשלה.

דרך הטיפול בעבירות התנועה של שוטרים ושל קציני משטרה בכירים, ובמיוחד מסירת דיווחים שאינם מדויקים לצורך ביטול דוחות התנועה, מציבה תמונה עגומה של התרבות הארגונית השלטת במשטרת ישראל. הממצאים בנושא זה בצירוף קלקולים בתרבות הארגונית במשטרה שעלו בבדיקות קודמות של משרד מבקר המדינה והפרשות שנחשפו לציבור בעת האחרונה בייחוד בקשר לדרג הבכיר במשטרה, יוצרים תמונת מצב מדאיגה של התנהלות המשטרה.

שיפור המערכים המבצעיים וקידום פעולות ליבה של המשטרה, אין בהם די בלא שתתקיים תרבות ארגונית תקינה. המשטרה, שהיא הארגון המרכזי האמון על אכיפת החוק, זקוקה לאמון הציבור, הן בנוגע לפעולותיה כלפי חוץ והן בנוגע להתנהלותה הפנימית. תרבות ארגונית בריאה נדרשת לשם הטמעת ערכי היסוד של הארגון על ידי הדרג הבכיר בארגון וחלחולם לשאר הדרגים. עשיית דין מיוחד לטיפול בעבירות של אנשי המשטרה בכלל ושל קצינים בכירים בפרט, ובייחוד מתן דיווחים שאינם מדויקים, אינם תורמים לקידום תרבות ארגונית כזו. לפיכך, אין די בתיקון הליקויים העולים במפורש מדוח מיוחד זה, אלא נדרשים שידוד מערכות ותיקון התרבות הארגונית במשטרה. טוב יעשו פיקוד המשטרה והשר לביטחון הפנים אם ייקחו את הדברים לתשומת לבם המיוחדת.



**יוסף חיים שפירא, שופט (בדימ')**

מבקר המדינה  
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, אדר א' התשע"ו  
פברואר 2016